

Àmbit social i criminològic

DOCUMENTS DE TREBALL

CONSELL d'EUROPA

**Codi ètic europeu
per al personal penitenciari**

Traducció realitzada pel Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada
del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya

Recomanació CM/Rec(2012)5 del Comitè de Ministres als estats membres sobre el Codi ètic europeu per al personal penitenciari

(adoptada pel Comitè de Ministres, el 12 d'abril de 2012, en la 1140a reunió dels delegats dels ministres)

El Comitè de Ministres, de conformitat amb els termes establerts en l'article 15.b de l'Estatut del Consell d'Europa,

Recorda que l'objectiu del Consell d'Europa és assolir una major unitat entre els seus membres;

Tenint en compte que el propòsit del Consell d'Europa és també promoure l'estat de dret, que constitueix la base de totes les democràcies veritables;

Considerant que el sistema de justícia penal té un paper determinant en la protecció de l'estat de dret i que el personal penitenciari també té un paper essencial dins d'aquest sistema;

Veient el Conveni Europeu de Drets Humans (ETS núm. 5) i la jurisprudència del Tribunal Europeu de Drets Humans;

Tenint també en compte el treball realitzat pel Comitè Europeu per a la Prevenció de la Tortura i de les Penes o Tractes Inhumans o Degradants i, en particular, les normes que ha desenvolupat en els seus informes generals;

Reiterant que ningú no serà privat de la seva llibertat, excepte com a última mesura i d'acord amb el procediment establert per la llei;

Insistint en el fet que l'execució de les penes privatives de llibertat i el tracte als interns han de tenir en compte els requisits de seguretat, protecció i ordre, alhora que s'ha de garantir que les condicions carceràries no infringeixin la dignitat humana i ofereixin activitats professionals i programes de tractament significatius per als reclusos, de manera que se'ls prepari per a la seva reinserció en la societat;

Considerant que és important que els estats membres del Consell d'Europa continuïn actualitzant i observant els principis comuns quant a les seves polítiques penitenciàries;

Considerant, a més, que l'observança d'aquests principis comuns millorarà la cooperació internacional en aquest àmbit;

Considerant que la consecució d'alguns dels objectius dels serveis penitenciaris depèn de la participació pública i la cooperació i que l'eficiència del servei penitenciar depèn de l'ajuda pública;

Prenent nota dels canvis socials significatius que han influït en importants desenvolupaments en l'àmbit penitenciar a Europa durant les darreres dues dècades;

Recolzant novament les normes incloses en les recomanacions del Comitè de Ministres del Consell d'Europa relacionades amb la política i la pràctica penitenciàries i, en particular:

- Recomanació [Rec\(89\)12](#) relativa a les activitats docents a les presons;
- Recomanació [Rec\(93\)6](#) relativa a aspectes penitenciaris i criminològics del control de malalties transmissibles a la presó, inclosa la sida i problemes de salut relacionats;
- Recomanació [Rec\(97\)12](#) relativa al personal encarregat de l'aplicació de sancions i mesures;
- Recomanació [Rec\(98\)7](#) relativa als aspectes ètics i organitzatius de l'assistència sanitària a la presó;
- Recomanació [Rec\(99\)22](#) relativa a la massificació en les presons i a l'augment de la població penitenciària;
- Recomanació [Rec\(2003\)22](#) relativa a la llibertat condicional;

- Recomanació [Rec\(2003\)23](#) relativa a la gestió per part de les administracions penitenciàries de les cadenes perpètuas i altres interns amb condemnes llargues;
- Recomanació [Rec\(2006\)2](#) relativa a les Normes penitenciàries europees;
- Recomanació [Rec\(2006\)13](#) relativa a l'ús de la presó preventiva, les condicions en què es duu a terme i la provisió de garanties contra possibles abusos;
- Recomanació [CM/Rec\(2008\)11](#) relativa a les Regles europees per a infractors menors d'edat subjectes a sancions o mesures;

Tenint en compte el Codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei de les Nacions Unides, les Regles mínimes de les Nacions Unides per al tractament dels interns i les Regles mínimes de les Nacions Unides per al tractament de les internes i les mesures no privatives de llibertat per a dones delinqüents (Regles de Bangkok);

Considerant la necessitat de recomanar uns principis i directrius comuns a nivell europeu per perseguir uns objectius generals, així com per a l'execució i la rendició de comptes del personal penitenciari a fi de garantir la seguretat i els drets dels individus en les societats democràtiques regides per l'estat de dret;

Recomana que els governs dels estats membres es guiïn en la legislació, pràctica i codis de conducta interns per al personal penitenciari, segons els principis establerts en el text d'un model de Codi ètic europeu per al personal penitenciari, el qual s'adjunta a aquesta recomanació i s'ha de llegir conjuntament amb les Normes penitenciàries europees;

Així mateix, recomana que els governs dels estats membres donin la major difusió possible d'aquest text i dels codis ètics que s'hi basen i que supervisin la seva implementació per part dels òrgans competents.

I. Definició de l'àmbit d'aplicació del codi

Aquest codi és d'observança per al personal penitenciari a tots els nivells jeràrquics.

En aquest codi, el terme "presó" s'utilitza per descriure aquelles institucions destinades a retenir persones *detingudes* preventivament per una autoritat judicial o que han estat privades de llibertat arran d'una condemna.

Cap de les disposicions d'aquest codi s'ha d'interpretar com a impediment per a l'aplicació de qualsevol norma i instrument internacional de drets humans aplicable, especialment les *Normes* penitenciàries europees, així com altres codis ètics professionals que siguin aplicables a grups de personal especialitzat.

II. Objectius del personal penitenciari

1. En una societat democràtica regida pel principi de l'Estat de Dret, els principals objectius dels funcionaris de presons han de ser:

- dur a terme totes les seves funcions d'acord amb la legislació del propi país i les normes internacionals;
- protegir i respectar els drets fonamentals i llibertats de totes les persones, especialment els salvaguardats per la Convenció Europea sobre Drets Humans;
- garantir la seguretat de tots els interns i que siguin atesos en condicions que compleixen els estàndards internacionals pertinents i, en particular, les *Normes* penitenciàries europees¹;
- respectar i garantir el dret de la comunitat de ser protegida de qualsevol activitat criminal;

– treballar cap a la reinserció social dels interns posats en llibertat, donant-los l'oportunitat d'emprar el seu temps a la presó positivament.

III. Personal penitenciari i el sistema de justícia penal

2. El personal penitenciari ha de tenir rols i funcions diferents de les de la policia, l'exèrcit, la fiscalia i el poder judicial pel que fa als interns.

3. El personal penitenciari ha de cooperar adequadament amb les institucions pertinents del sistema de justícia penal, entre les quals s'inclouen, en cas que n'hi hagi, els serveis de llibertat condicional.

IV. Directrius per a la conducta del personal penitenciari

A. Responsabilitats

4. El personal penitenciari, a tots els nivells, ha de ser personalment responsable i assumir les conseqüències de les seves accions, omissions o ordres donades als seus subordinats, i sempre ha de verificar prèviament la legalitat de les mesures que té intenció d'adoptar.

B. Integritat

5. El personal penitenciari ha de mantenir i promoure rigorosos estàndards d'honestedat i integritat personals.

6. El personal penitenciari ha d'esforçar-se per mantenir relacions professionals positives amb els presos i els membres de les seves respectives famílies.

7. El personal penitenciari no ha de permetre que els seus interessos personals, financers o de qualsevol altre tipus entrin en conflicte amb el seu lloc. És responsabilitat de tot el personal penitenciari evitar aquest tipus de conflictes d'interès i ha de sol·licitar orientació en cas de dubte.

8. El personal penitenciari ha d'oposar-se a qualsevol forma de corrupció dins l'administració penitenciària. Ha d'informar els seus superiors i d'altres òrgans competents de qualsevol corrupció dins l'administració penitenciària.

9. El personal penitenciari ha de dur a terme totes les instruccions legals degudament expedides pels seus superiors, tot i que té l'obligació d'abstenir-se de dur a terme aquelles instruccions que infringeixin la llei de forma seriosa i manifesta, i n'ha d'informar sense témer cap sanció.

C. Respecte i protecció de la dignitat humana

10. El personal penitenciari ha de respectar i garantir en cada moment el dret a la vida de totes les persones.

11. En l'exercici de les seves tasques diàries, el personal penitenciari ha de respectar i protegir la dignitat humana i mantenir i defensar els drets humans de totes les persones.

12. El personal penitenciari no pot infligir, instigar o tolerar cap acte de tortura ni cap altre tipus de pena o tracte cruel, inhumà o degradant en cap circumstància, ni tan sols quan li sigui ordenat per un superior.

13. El personal penitenciari ha de respectar i protegir la integritat física, sexual i psicològica de tots els interns, fins i tot contra les agressions per part de companys de presó o de qualsevol altra persona.

14. El personal penitenciari ha de tractar sempre amb cortesia i respecte els interns, els companys de feina i totes les persones que entren a la presó.

15. El personal penitenciari només pot interferir en el dret de l'individu a la privacitat quan sigui estrictament necessari i només per tal d'aconseguir un objectiu legítim.

16. El personal penitenciari no pot utilitzar la força contra els interns excepte en cas de defensa pròpia o de temptativa d'evasió o resistència física activa o passiva a una ordre legal, i sempre com a últim recurs.

17. El personal penitenciari ha de realitzar registres personals només quan sigui estrictament necessari i no ha d'humiliar els interns durant el procés.

18. El personal penitenciari només pot utilitzar mitjans coercitius segons el que estableix la Regla 68 de les Normes penitenciàries europees. En particular, no ha d'utilitzar-los en dones durant l'embaràs, el part o immediatament després d'aquest.

D. Atenció i suport

19. El personal penitenciari ha de ser sensible a les necessitats especials de les persones, com ara els joves, les dones, les minories, els estrangers, els ancians i els discapacitats, així com interns que podrien ser vulnerables per altres raons, i han de fer tot el possible per proporcionar atenció a les seves necessitats.

20. El personal penitenciari ha d'assegurar la plena protecció de la salut de les persones que estan sota la seva custòdia i, sobretot, ha de prendre mesures immediates per tal de proporcionar atenció mèdica sempre que sigui necessària.

21. El personal penitenciari ha de vetllar per la seguretat, la higiene i l'adequada nutrició de les persones que estiguin sota la seva custòdia. Ha de fer tot el possible per garantir que les condicions a la presó compleixin els requisits de les normes internacionals pertinents i, en particular, de les Normes penitenciàries europees.

22. El personal penitenciari ha de prendre mesures per facilitar la reinserció social dels reclusos a través d'un programa d'activitats constructives, de la interacció individual i l'assistència.

E. Equitat, imparcialitat i no-discriminació

23. El personal penitenciari ha de respectar la pluralitat i la diversitat i no discriminar cap intern per motius de sexe, edat, raça, color, llengua, religió, opinió política o de qualsevol altra mena, origen nacional o social, pertinença a una minoria nacional, posició econòmica, naixement o qualsevol altra condició,

o pel tipus d'infracció que hagi comès el reclus o que se li imputi. El personal penitenciari ha de prestar especial atenció a les disposicions de la Regla 29 de les Normes penitenciàries europees.

24. El personal penitenciari ha de tenir totalment en compte la necessitat de combatre el racisme i la xenofòbia, com també ha de promoure la sensibilitat sobre les qüestions de gènere i prevenir l'assetjament sexual de qualsevol tipus, tant en relació amb la resta del personal com amb els

interns.

25. El personal penitenciari ha de dur a terme les seves tasques de manera justa, amb objectivitat i coherència.

26. El personal penitenciari ha de respectar la presumpció d'innocència dels interns que no hagin estat condemnats o sentenciats per un tribunal.

27. El personal penitenciari ha d'aplicar els procediments disciplinaris objectius i imparcials d'acord amb les Normes penitenciàries europees². A més, ha de respectar el principi que els reclusos acusats d'una falta disciplinària es consideraran innocents fins que no es demostrï la seva culpabilitat.

F. Cooperació

28. El personal penitenciari ha d'assegurar que els interns puguin exercir el seu dret a tenir accés regular i adequat als seus advocats i familiars durant el seu empresonament.

29. El personal penitenciari ha de facilitar la cooperació amb les organitzacions governamentals i no governamentals, així com amb els grups de la comunitat que vetllin pel benestar dels reclusos.

30. El personal penitenciari ha de promoure un esperit de cooperació, suport, confiança mútua i avinença entre companys.

G. Confidencialitat i protecció de dades

31. La informació de caràcter confidencial a la qual tingui accés el personal penitenciari serà tractada de forma confidencial, tret que el compliment del deure o les necessitats de la justícia exigeixin estrictament el contrari.

32. Es prestarà especial atenció a l'obligació de respectar els principis de confidencialitat mèdica.

33. La recopilació, l'emmagatzematge i l'ús de dades personals per part del personal penitenciari es duran a terme d'acord amb els principis de protecció de dades i, en particular, es limitaran a allò que sigui estrictament necessari per al compliment de fins lícits, legítims i específics.

V. General

34. El personal penitenciari ha de respectar aquest codi. Així mateix, en la mesura del possible, ha de prevenir i oposar-se rigorosament a qualsevol infracció que se'n pugui fer.

35. El personal penitenciari que tingui motius per creure que s'ha produït una violació d'aquest Codi o que aquesta estigui a punt de produir-se, n'haurà d'informar els seus superiors i, si escau, d'altres autoritats competents.

¹ Recomanació [Rec\(2006\)2](#) del Comitè de Ministres als estats membres sobre les Normes penitenciàries europees (adoptada pel Comitè de Ministres, l'11 de gener de 2006, en la 952a reunió dels delegats dels ministres).

² Normes 56-63